

KAPITOLA 5

Vady a následky vad právních úkonů v obchodněprávních vztazích

Literatura: BÁRTA, J. K některým otázkám subjektivity a sukcese právnických osob v platném právu. *Právník* 2/1995. Praha : Academia, 1995, s. 89; BÁRTA, J. Některé otázky zrušení obchodně právních subjektů bez likvidace ve zvláštních případech. *Právní rozhledy* 12/1995. Praha : C. H. Beck, 1995, s. 481; BÁRTA, J. Výchozí otázky právního nástupnictví a zániku právnických osob bez likvidace. *Právní rozhledy* 9/1995. Praha : C. H. Beck, 1995, s. 348; BĚLOHLÁVEK, A. Nová právní forma obchodní společnosti v ekonomice EU-„EWIV“. *Právní rádce* 1/1999. Praha : Economia, 1999, s. 17; DVOŘÁK, T. Neplatnost právnických osob. *Bulletin advokacie* 9/2003. Praha : Česká advokátní komora, 2003, s. 43; ELIÁŠ, K. Obchodní smlouva. *Právní praxe v podnikání* 2/1996. Praha : Komora komerčních právníků, 1996, s. 1; FALDYNA, F. Právnická osoba a její právní jednání a odpovědnost. *Právo a podnikání* 2/2001. Praha : ORAC, s. 2; FIALA, J., HURDÍK, J. K pojetí právnických osob. *Právník* 10/1990. Praha : Academia, 1990; FIEDLER, M. Několik poznámek k založení a vzniku akciové společnosti. *Právní rozhledy* 8/1994. Praha : C. H. Beck, 1994, s. 274; HAVEL, B. K aplikovatelnosti dobrých mravů v obchodním styku. *Obchodní právo* 2/2001. Praha : Prospektrum, 2001, s. 11; HURDÍK, J. *Právnícké osoby (Obecná právní charakteristika)*. Brno : Masarykova univerzita, 2000; HURDÍK, J. *Právnícké osoby a jejich typologie*. Praha : C. H. Beck, 2003; HURDÍK, J. Úvaha nad tendencemi vývoje koncepce právnických osob. *Právník* 10/2000. Praha : Academia, 2000, s. 960.

Při úvaze nad vadami právních úkonů a jejich následky v obchodněprávních vztazích je především třeba si uvědomit, že obecná ustanovení o právních úkonech, včetně ustanovení o vadách právních úkonů, jsou zakotvena právě v OZ. Právní předpisy upravující obchodní právo proto zásadně vycházejí z obecných ustanovení OZ o právních úkonech. Obchodní právo však výslovně reguluje některé sporné případy právních úkonů, u nichž by nebylo vhodné ponechat tuto regulaci na judikatuře. Na takových místech se pak výslovně uvádí, že právní úkon trpí vadou, zpravidla neplatností.

Pokud se týče klasifikace jednotlivých důsledků vad právních úkonů v obchodněprávních vztazích, je třeba jednotlivé důsledky vad právních úkonů uvést postupně s uvedením odlišnosti pro obchodněprávní vztahy takto:

- a) **Absolutní neplatnost** – uplatní se v plném rozsahu dle pravidel obsažených v ust. § 37–40 OZ. Absolutní neplatnost je důsledkem vad právních úkonů uvedených zejména v ust. § 37–40 OZ, přičemž obchodní zákoník uvádí řadu případů, ve kterých jsou právní úkony dále neplatné, zejména pro absenci některých obsahových náležitostí. Současně však je třeba obchodněprávní vztahy vnímat z širšího pohledu, než je pouze právní úprava dle obchodního zákoníku. Zejména je třeba zmínit zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, který uvádí řadu speciálních ustanovení, pro která je možné považovat směnku či šek za neplatné. Samozřejmě by bylo možné takovou neplatnost rovněž podřadit pod ust. § 39 OZ, tedy pro rozpor se zákonem v případech, kdy směnka či šek nebudou obsahovat požadované náležitosti. Nicméně s ohledem na jejich speciálnost jsou směnečné a šekové vztahy rovněž speciálně upraveny právě výše citovaným zákonem směnečným a šekovým.
- b) **Relativní neplatnost** – v obchodněprávních vztazích se až na výjimky neuplatní, neboť relativní neplatnosti je dotčen toliko taxativní výčet právních úkonů, jenž je uveden v ust. § 40a OZ, přičemž obchodní zákoník podobný výčet nemá. Výjimkou je neplatnost rozhodnutí valné hromady obchodní společnosti. V těchto případech je dáno aktivně legitimovaným osobám právo uplatnit tuto neplatnost ve speciální lhůtě u soudu. V případě, že k tomu oprávněné osoby své právo neuplatní, usnesení valné hromady se přesto považuje platné a právo na uplatnění neplatnosti usnesení valné hromady zaniká (§ 131 OBZ). Další výjimkou je uzavření právního úkonu v odlišné formě, než v jaké požaduje zákon či dohoda účastníků (§ 40 ve spojení s ust. § 40a OZ).
- c) **Možnost odstoupit od smlouvy** je pro obchodněprávní vztahy upravena speciálně ust. § 344 a násl. OBZ. OBZ obdobně jako OZ určuje, že odstoupit od smlouvy je možné pouze v případech, které stanoví smlouva či obchodní zákoník. Oproti OZ však nelze odstoupit od smlouvy uzavřené v tísní za nápadně nevýhodných podmínek, jak je tomu ve smyslu ust. § 49 OZ (srov. ust. § 267 odst. 2 OBZ). Důvodem pro možnost odstoupit od smlouvy je tak zpravidla porušení určité zákonné či smluvní povinnosti některou ze smluvních stran, případně objektivní skutečnost, na které se smluvní strany při sjednávání závazkového právního vztahu dohodnou. Není tak možné považovat odstoupení od smlouvy jako důsledek vady právního úkonu v obchodněprávních vztazích.

d) **Odporovatelnost právnímu úkonu** – v obchodněprávních vztazích není o odporovatelnosti právním úkonům zmíněno ničehož. S ohledem na ust. § 1 odst. 2 OBZ je tak nutné v případech, kdy jsou dány důvody odporovatelnosti právnímu úkonu ve smyslu ust. § 42a OZ, aplikovat v plném rozsahu občanskoprávní úpravu.

Z hlediska systematického je dále možné odlišit jednotlivé obchodněprávní oblasti, ve kterých je možné se s vadami právních úkonů a jejich výše uvedenými důsledky setkat. Jedná se o následující oblasti:

1. právo obchodních společností (korporátní právo),
2. právo hospodářské soutěže,
3. závazkové právní vztahy,
4. právo cenných papírů.

5.1 Právo obchodních společností

V případě korporátního práva musíme odlišovat a) platnost zřizovacích dokumentů, b) platnost právních úkonů obchodní společnosti navenek a c) platnost rozhodnutí orgánů společnosti.

Ve všech případech je přitom třeba splnit zákonné podmínky, které obchodní zákoník pro ten který právní úkon stanoví. V opačném případě je právní úkon neplatný zpravidla ve smyslu ust. § 39 OZ pro rozpor se zákonem.

5.1.1 Zakládací dokumenty

Pokud se týče **zakládacích dokumentů společnosti**, je zapotřebí odlišovat požadavky na zakládací dokumenty podle jednotlivých typů obchodních společností.

Veřejná obchodní společnost se zakládá společenskou smlouvou, jež musí obsahovat (§ 78 odst. 1 OBZ):

- firmu a její sídlo,
- určení společníků uvedením firmy nebo názvu a sídla právnické osoby nebo jména a bydliště fyzické osoby,
- předmět podnikání společnosti.

Společenská smlouva musí mít úředně ověřené podpisy. V případě, že neobsahuje některý z výše uvedených údajů, je neplatná pro rozpor se zákonem (§ 39 OZ).

Komanditní společnost se zakládá společenskou smlouvou, jež musí obsahovat (§ 94 OBZ):

- firmu a sídlo společnosti,
- určení společníků uvedením firmy nebo názvu a sídla právnické osoby nebo jména a bydliště fyzické osoby,
- předmět podnikání,
- určení, kteří ze společníků jsou komplementáři a kteří komanditisté,
- výši vkladu každého komanditisty.

Společenská smlouva musí mít úředně ověřené podpisy. V případě, že neobsahuje některý z výše uvedených údajů, je neplatná pro rozpor se zákonem (§ 39 OZ).

Společnost s ručením omezeným se zakládá zakladatelskou listinou (v případě, že je zakládána jediným společníkem) nebo společenskou smlouvou s následujícím obsahem (§ 110 odst. 1 OBZ):

- firma a sídlo společnosti,
- určení společníků uvedením firmy nebo názvu a sídla právnické osoby nebo jména a bydliště fyzické osoby,
- předmět podnikání (činnosti),
- výše základního kapitálu a výše vkladu každého společníka včetně způsobu a lhůty splácení vkladu,
- jména a bydliště prvních jednatelů společnosti a způsob, jakým jednají jménem společnosti,
- jména a bydliště členů první dozorčí rady, pokud se zřizuje,
- určení správce vkladu,
- jiné údaje, pokud jsou vyžadovány obchodním zákoníkem.

Zakladatelská listina či společenská smlouva musí být sepsána formou úředního zápisu (notářský zápis). V případě, že neobsahuje některý z výše uvedených údajů, je neplatnou pro rozpor se zákonem (§ 39 OZ).

Akciová společnost se zakládá zakladatelskou listinou (§ 163 odst. 1 OBZ) a musí obsahovat:

- firmu, sídlo a předmět podnikání (činnosti),
- navrhovaný základní kapitál,
- počet akcií a jejich jmenovitou hodnotu, podobu, v níž budou akcie vydány, jakož i určení, zda akcie budou znít na jméno nebo na majitele, popřípadě kolik akcií bude znít na jméno a kolik na majitele; mají-li být vydány akcie různých druhů, jejich název a popis práv s nimi spojených, popřípadě údaj o omezení převoditelnosti akcií na jméno,

- kolik akcií který zakladatel upisuje, za jaký emisní kurz, způsob a lhůtu pro splacení emisního kurzu a jakým vkladem bude emisní kurz splacen,
- splácí-li se emisní kurz akcií nepeněžitými vklady, i určení předmětu nepeněžitého vkladu a způsobu jeho splacení, počet, jmenovitou hodnotu, podobu, formu a druh akcií, jež se vydají za tento nepeněžitý vklad,
- alespoň přibližnou výši nákladů, které v souvislosti se založením společnosti vzniknou,
- určení správce vkladu podle § 60 odst. 1,
- má-li být alespoň část akcií vydána na základě veřejné nabídky akcií, i údaje uvedené v odst. 2 písm. a) až g),
- návrh stanov.

Jestliže se akciová společnost zakládá veřejnou nabídkou akcií, je podmínkou platného založení společnosti schválení prospektu cenného papíru Českou národní bankou. Veřejná nabídka akcií přitom musí vedle výše uvedených údajů obsahovat rovněž:

- místo a dobu upisování akcií, která nesmí být kratší než dva týdny,
- postup při upisování akcií, zejména zda účinnost upisování akcií při dosažení nebo překročení navrhované výše základního kapitálu bude posuzována podle toho, kdy k upsání akcií došlo, popřípadě zda bude možno krátit jednotlivým upisovatelům, kteří upíší akcie ve stejné době, počet upsaných akcií podle poměru jmenovitých hodnot jimi upsaných akcií,
- připouští-li zakladatelé upisování akcií převyšujících navrhovaný základní kapitál, postup při takovém upsání,
- určení, že zájemci mohou splácet emisní kurz akcie pouze peněžitými vklady,
- místo, dobu, popřípadě účet u banky pro splacení emisního kurzu,
- emisní kurz upisovaných akcií nebo způsob jeho určení; emisní kurz nebo způsob jeho určení musí být pro všechny upisovatele stejný, nestanoví-li zákon jinak,
- způsob svolání ustavující valné hromady a místo jejího konání,
- způsob tvoření rezervního fondu,
- podmínky výkonu hlasovacího práva.

Zakladatelská smlouva musí být sepsána formou úředního zápisu (notářský zápis). V případě, že neobsahuje některý z výše uvedených údajů, je neplatná pro rozpor se zákonem (§ 39 OZ).

Družstva se zakládají na ustavující schůzi družstva, na níž musí dojít (§ 224 odst. 2 OBZ):

- k určení zapisovaného základního kapitálu družstva,
- ke schválení stanov družstva,
- ke zvolení představenstva a kontrolní komise.

Zápis z ustavující schůze družstva vyžaduje formu notářského zápisu.

Nedílnou součástí ustavující schůze družstva je schválení stanov, které jsou též přílohou návrhu na zápis družstva do obchodního rejstříku. Stanovy družstva musí obsahovat (§ 226 odst. 1 OBZ):

- firmu a sídlo družstva,
- předmět podnikání (činnosti),
- vznik a zánik členství, práva a povinnosti členů k družstvu a družstva k členům,
- výši základního členského vkladu, popřípadě i výši vstupního vkladu, způsob splácení členských vkladů a vypořádání členského podílu při zániku členství,
- orgány družstva a počet jejich členů, délku jejich funkčního období, způsob ustavování, působnost a způsob jejich svolávání a jednání,
- způsob použití zisku a úhrady případné ztráty,
- tvorbu a použití nedělitelného fondu,
- další ustanovení, vyplývá-li to z tohoto zákona.

Pro úplnost dodávám, že u právnické osoby zapsané do obchodního nebo jiného veřejného rejstříku postačí, pokud ve svém zakladatelském dokumentu uvede namísto adresy sídla jen obec, kde je její sídlo. K zápisu do tohoto rejstříku však musí ohlásit plnou adresu svého sídla (srov. § 19c odst. 5 OZ). To je velmi důležité s ohledem ke skutečnosti, že v případě úplného uvedení adresy sídla právnické osoby do zakladatelského dokumentu má změna sídla právnické osoby za důsledek nutnost změny zakladatelského dokumentu i v případě, kdy se jedná o změnu v rámci téže obce.

5.1.2 Osoby oprávněné jednat za společnost

Pokud se týče platnosti či neplatnosti právních úkonů, jež činí obchodní společnost navenek, předmětná problematika je upravena jednak v ust. § 20 OZ a jednak v ust. § 13 odst. 4 a 5 OBZ. Ve stručnosti lze shrnout, že za právnickou osobu je ze zákona oprávněn jednat pouze